

## ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

УДК 338.1

JEL Classification A10, B21, D24

DOI 10.33111/EE.2022.48.ShevchukN\_SmirnovYe

**N. Shevchuk**

*PhD in Economics,  
Associate Professor of the  
Department of Business-Economics  
and Entrepreneurship  
Kyiv National Economic University  
named after Vadym Hetman*

**Н.В. Шевчук**

*к.е.н., доцент кафедри  
бізнес-економіки  
та підприємництва  
Київський національний  
економічний університет  
імені Вадима Гетьмана*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6467-7748>

**Ye. Smirnov**

*degree seeker  
PhD in Economics  
Kyiv National Economic University  
named after Vadym Hetman*

**Є.Є. Смирнов**

*здобувач наукового ступеня  
доктора філософії  
Київський національний  
економічний університет  
імені Вадима Гетьмана*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9871-5981>

### ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІ КАТЕГОРІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

**АНОТАЦІЯ.** У статті узагальнено наукові позиції щодо визначення економічного зростання підприємства. Встановлено змістовний взаємозв'язок економічного зростання та таких категорій як «економічні результати», «масштаби підприємства», «розвиток». Аргументовано авторську позицію щодо співвідношення понять «розвиток» та «економічне зростання». Базуючись на результатах дослідження еволюції теорії економічного розвитку систематизовано наукові підходи до дослідження якості економічного зростання та співвідношення даного поняття із розвитком. На основі узагальнення результатів змістовного аналізу взаємопов'язаних категорій, що визначають економічне зростання, сформулюємо основні положення, які є базовими з точки зору інтерпретації сутності досліджуваного поняття.

**КЛЮЧОВІ СЛОВА.** Економічне зростання, розвиток, якість економічного зростання, економічні результати, корпоративне зростання.

## INTERCONNECTED CATEGORIES OF ECONOMIC GROWTH OF THE ENTERPRISE

**ANNOTATION.** Based on the critical generalization of scientific approaches to the study of economic growth at the macro level, the logic of the study of economic growth at the enterprise level is developed. The scientific positions of the authors on determining the content of economic growth of the enterprise are streamlined, the main contradictions on different meaningful interpretations are identified and the common positions of scientists are specified. Based on the selection of two scientific approaches to the study of economic growth of the enterprise (as an expansion of the enterprise and as a form of development) identified the main characteristics of economic growth, which distinguish this category among others. Based on the definition of the key differences between the categories “development” and “economic growth”, the author’s position on the relationship and interconnection of these concepts is argued. In the context of the study of development concepts (a concept focused on quantitative parameters of economic development; the concept of technical and economic development; human development, sustainable development; reasonable sustainable and inclusive development) identified differences in the quality of economic growth and enterprise development. In the context of distinguishing between the concepts of “growth of economic results” and “economic growth” of the enterprise, the category of “quality” of economic growth acquires a key feature of its definition in terms of how to obtain positive dynamics of economic consequences (retrospective aspect of the study) and means of ensuring the further development of the enterprise (promising direction). The author’s position on the content of economic growth is substantiated, according to which it is a positive dynamics of quantitative changes in economic results provided during the development of the enterprise. It is proved that the interpretation of the essence of economic growth of the enterprise in the categories of economic results substantially expands the criterion base of its definition, not limited to quantitative changes in production and sales and factors of production. Such criteria should be determined depending on the current target model of enterprise development. The target aspects of economic growth are identified and it is proved that they should be internally embedded in the target model of enterprise development, while remaining an independent research value. In such a meaningful subordination, the goals of economic growth are a formalized characteristic of ways to ensure the achievement of the goals of enterprise development.

**KEY WORDS.** Economic growth, development, quality of economic growth, economic results, corporate growth.

**Вступ.** Питання економічного зростання дискутуються вченими економістами на сторінках академічних видань та у професійних колах управлінців різних сфер діяльності. І науковці, і практики є одностайними у тому, що економічне зростання є основою подальшого успішного розвитку економічних суб’єктів.

Проте консенсусу щодо однозначності розуміння змісту даного терміну, формальних ознак для констатації економічного зростання, методичних підходів до його оцінювання, забезпечення науковці та практики, наразі, так і не дійшли.

Дослідження сутності економічного зростання на макроекономічному рівні присвячена переважна більшість наукових публікацій, серед яких класичними вважають праці Ф. Агійона та П. Хоуїтта, Г. Гроссмана і Е. Хелпмана, Р. Дзарасова та Д. Новоженова, Е. Домара і Р. Харрода, Г. Мюрдаля, Дж. Робінсона, П. Ромера, Р. Солоу, П. Сраффа, Й. Шумпетера, Ю. Яковлева, ін. Визначення економічного зростання на мікрорівні є менш вивченим питанням, а найбільш значущими у цій сфері є результати досліджень І. Адізеа, М. Багаї, Ж. Васконселлоса-і-Са, П. Вігері, Л. Грейнера, О. Дерев'янка, В. Дерманова, О. Ємельянова, А. Зіміної, Н. Касьянкової, Б. Карлофа, Д. Сулла, С. Сміта, А. Тонких, В. Якімова, ін.

**Постановка завдання.** Варто зазначити, що у наукових джерелах питання визначення сутності економічного зростання підприємства майже не актуалізовані і є мало обговорюваними, а дана категорія використовується у текстах публікацій контекстуально. Основними напрямками досліджень у даній тематичній площині є визначення факторів, передумов та способів забезпечення економічного зростання. Крім того у переважній більшості наукових публікацій проблематика розглядається в контексті зростання без акценту на економічну складову. При цьому зміст відповідних досліджень є таким, що дозволяє говорити про сфокусованість вчених саме на економічному аспекті зростання, так як критерії вимірювання є чітко прив'язаними до економічних результатів діяльності підприємства. Метою даного дослідження є на основі критичного опанування наукових підходів до дослідження економічного зростання уточнити дану термінологію на рівні підприємства.

**Результати.** Якщо узагальнити наукові інтерпретації змісту економічного зростання підприємства, то можна зробити висновок, що ключові напрямки дослідження макроекономічного зростання є цілком притаманними і для відповідних його інтерпретацій на рівні підприємства. А. Тонких визначає економічне зростання підприємства як збільшення об'ємних показників діяльності підприємства у часі [1]. У дослідженнях А.А. Зіміна, Х.З. Бадаша, С.В. Каширина та багатьох інших науковців економічне зростання тлумачиться в аспекті розширення масштабів діяльності або масштабів підприємства. Вважаємо за доцільне зробити акцент на тому, що у наукових публікаціях поняття «масштаби діяльності підприємства» та «масштаби підприємства» є відмінними. Так,

змістовно поняття масштаби підприємства є ширшим, так як включає не тільки показники діяльності, що характеризують масштаб діяльності (обсяги виробництва та реалізації продукції або ринкову частку підприємства), а і майновий стан підприємства, тобто його ресурси або капітал. Відповідно, акцент у інтерпретації сутності економічного зростання зроблено не тільки на кількісному збільшенні результатів діяльності підприємства, а і його ресурсної бази. У дослідженнях С.Л. Брю та К.Р. Макконела економічне зростання компанії характеризується «як збільшення виробничих можливостей, що відбувається із збільшенням кількості використовуваних факторів виробництва або вдосконаленням техніки і технології» [2, с. 634].

Тобто, фактично, можна зробити висновок, що як і у теорії мікроекономічного зростання, *економічне зростання підприємства науковцями розглядається і як нарощення ресурсної бази підприємства, і як збільшення результатів його діяльності*. З точки зору загального розуміння дане визначення є досить логічним та, на перший погляд, не викликає питань. Однак, як тільки актуалізуються проблеми оцінювання та аналізу забезпечення економічного зростання, то виникають питання щодо конкретизації того, що варто розуміти під результатами діяльності підприємства і за якими критеріями відбувається ідентифікація та формалізація результатів економічного зростання; чи можна говорити про економічне зростання підприємства за умови збільшення лише ресурсного аспекту або кількісне збільшення результатів, які не супроводжуються якісними змінами у діяльності підприємства; яким має бути кількісне та якісне співвідношення зростання між ресурсним та результатним аспектом, ін.

Вважаємо за доцільне розпочати з результатного аспекту економічного зростання підприємства, так як він є апіорним з точки зору визначення сутності досліджуваного поняття. Критичний аналіз наукового доробку в області визначення та оцінювання економічних результатів діяльності підприємства дозволяє зробити висновок, що змістовно дана категорія набуває значної кількості різних тематичних відтінків, що, на думку автора, більше ускладнює її розуміння ніж конкретизує зміст. Так, традиційно, економічні результати визначалися як кількісні та якісні *наслідки* господарської діяльності підприємства або як *економічні* характеристики *цілей* діяльності, а їх відповідне вимірювання здійснювалося за різними економічними критеріями. Імплементация положень теорії систем та синергетики в економічні дослідження, у тому числі у теорію економічних результатів, зумовили розширення змістов-

них меж визначення економічних результатів, які набули характеристик не тільки економічних наслідків діяльності підприємства, а і їх змін.

З розвитком теорій економічної ефективності, результативності, продуктивності визначення категорії «економічні результати» набуває все більше змістовних характеристик. Так, у дослідженнях Ю. Турчинової зазначається, що «з позицій ефективності економічні результати діяльності підприємства проявляються через якість його функціонування та розвитку, економічність витрачання ресурсів, рівень технологічності, ступінь використання матеріальних ресурсів та робочого часу, продуктивність праці тощо» [3]. А в аспекті результативності економічні результати розглядаються крізь призму здатності підприємства досягати поставлені цілі. Тобто визначення економічних результатів змістовно розширюється аспектом дослідження організаційних здатностей як наслідків взаємодії ресурсів та організаційних процесів, що забезпечують такі організаційні характеристики, які є ключовими з точки зору реалізації цільової діяльності підприємства. У такій змістовній постановці напрошується питання, чи доцільно говорити про те, що наслідки будь-якого виду діяльності підприємства можна характеризувати як економічні результати. Чи все ж таки варто говорити про економічні аспекти управлінських, технологічних, маркетингових, соціальних, ін. видів результатів діяльності підприємства. Як що так, то тоді потребує уточнення питання щодо економічної складової різновидів результатів діяльності підприємства та їх розмежування у якісно-кількісних аспектах.

Якщо проаналізувати критеріальну базу визначення економічних результатів, то незаперечуваними критеріями в академічному та бізнес-товаристві є обсяги виробництва та продажу продукції, прибуток та вартість підприємства. Також, науковці визначають економічні результати в категоріях фінансового стану, ефективності, результативності, продуктивності, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, фінансової стійкості, ін. Таке розуміння економічних результатів дуже розмиває змістовний простір дослідження як економічних результатів, так і економічного зростання підприємства та ускладнює їх змістовну характеристику.

Для подолання актуалізованих суперечностей визначення, ідентифікації та формалізації економічних результатів в контексті економічного зростання підприємства розглянемо проблему в аспекті якісних та кількісних характеристик економічного зростання, що спрямовує логіку дослідження в площину визначення взаємозв'язку категорій «розвиток» та «зростання».

На макроекономічному рівні вперше розмежування понять розвиток та зростання представлено у працях Й. Шумпетера та в подальшому така наукова позиція у різних змістовних контекстах розвивалася Е. Домаром і Р. Харродом, Р. Солоу, Г. Мюрдалем, ін. При цьому аналізуючи різні сучасні концептуальні напрямки досліджень економічного розвитку та зростання можна говорити про те, що у переважній більшості досліджень відбувається розмиття меж між поняттям розвитку та зростання.

Наукові економічні дослідження в області економіки підприємства характеризуються плюралізмом щодо співвідношення понять «розвиток» і «зростання». У дослідженнях Б. Карлофа та Л. Грейнера у різних змістовних контекстах ці поняття фактично ототожнюються. А.А. Зіміна доходить висновку, що зростання є порівняно більш вузьким поняттям ніж розвиток та представляє собою одну із його форм. А у докторській дисертації О.Ю. Смелянова зазначається, що «економічне зростання є більш широким поняттям» ніж економічний розвиток підприємства, що пояснюється тим, що зростання може відбуватися не тільки за рахунок внутрішніх змін, а і за рахунок зовнішніх аспектів впливу без змін внутрішнього середовища [4, с. 53]. Економічне зростання підприємства дослідник розглядає і як збільшення результатів діяльності (доходів та прибутків), і як збільшення потенціалу (обсягів економічних ресурсів, їх якості та підвищення організаційної здатності ефективно використовувати ресурси).

І. Шишкіна та О. Немтинова економічне зростання визначають як цільову функцію, а економічний розвиток – одним з незалежних факторів впливу на зростання. У дослідженнях А.С. Тонких економічне зростання розглядається як кількісний аспект розвитку продуктивних сил на довгостроковому часовому інтервалі. В.А. Якімова, наголошує на тому, що успішність розвитку визначається економічним зростанням компанії. У дослідженнях Н.В. Касьянкової, зростання розглядається як «позитивна зміна можливостей системи задовольняти потреби за рахунок самоорганізації, тобто за рахунок підвищення ефективності використання власних можливостей, а не за рахунок залучення ресурсів ззовні» [5]. Фактично мова йде про органічне зростання. При цьому цілий пласт концепцій розглядає проблематику неорганічного зростання компанії, а у дослідженнях І. Адізеса, Д. Сулла, Ж. Васконселлоса-і-Са, П. Вігері, С. Сміта, М. Багаї, ін. економічне зростання визначається у широкому сенсі і за рахунок органічного розвитку, і на основі придбань як в межах основної діяльності компанії, так і ззо-

вні. У дослідженнях О. Дерев'янка економічне зростання визначається, з одного боку, як форма розвитку підприємства, з іншого – як його передумова [6]. Б.В. Саліхов сутність економічного розвиває як процеси кількісних та якісних змін, що зумовлюють як періоди економічного зростання, так і падіння виробництва. Тобто, розвиток і зростання співвідносяться в контексті концепцій життєвого циклу організацій.

Така змістовна неоднозначність зумовила необхідність звернення до джерел не економічного характеру для внесення більшої ясності в питання визначення співвідношення понять «розвиток» і «зростання». З *філософської* точки зору поняття «зростання» та «розвиток» співвідносяться як форма і зміст, зовнішнє і внутрішнє, частина і ціле. Для більш цілісного сприйняття логіки взаємозв'язку науковці вводять у дану змістовну конструкцію поняття «структури» [7]. Відповідно, *розвиток* представляє собою *змістовний процес* та проявляється у формі внутрішніх змін системи (*структури*<sup>1</sup>) та способу її функціонування і зовнішніх кількісних змін параметрів системи (*зростання*) [7]. Важливим моментом такого судження є те, що зростання пов'язано з *кількісними* змінами. Зростання, відображаючи зовнішню характеристику розвитку, демонструє наявність ознак розвитку системи [7]. У дослідженнях Д.В. Дерманова наголошується на тому, що зростання, як кількісне розширення системи, не може забезпечувати розв'язання соціальних, екологічних, гуманітарних проблем, які постають перед людством, національною економікою, суб'єктом господарювання. А від так їх вирішення визначається якісними змінами, а значить, пов'язано із зміною змісту (структури). Науковець доходить висновку, що економічне зростання само по собі не може бути метою. Метою може бути лише економічний розвиток [7]. Також, важливими висновками філософського напрямку дослідження взаємопов'язаних категорій «розвиток» та «зростання» є те, що зростання є обмеженим у той час як розвиток обмежень не має; зростання може бути передумовою розвитку, однак дані процеси можуть протікати відокремлено.

Одним із актуальних аспектів дослідження відповідних взаємопов'язаних категорій є *роль людини*. Так, з точки зору зростання праця людини є одним із факторів, а з точки зору розвитку – це не тільки фактор впливу, а і ключовий критерій успішності, так як сучасний економічний розвиток за своєю сутнісною природою є орієнтованим на людину, її якість життя та цінності.

---

<sup>1</sup> Структура визначається як здатність системи виконувати свої функції.

З позицій *стратегічного менеджменту*, де одним із центральних питань є визначення механізмів взаємодії між зовнішнім і внутрішнім середовищем бізнес організації, зростання є орієнтованим на кількісне прирощення наслідків її функціонування, розвиток передбачає цільову діяльність, в основу якої закладено інтереси, мотиви, цінності усіх стейкхолдерів.

Якщо розглядати зростання та розвиток з точки зору *наслідків впливу на суспільне життя*, то якщо розвиток за своїм змістом спрямований на покращення різних сфер людського буття, то зростання може спричинити окрім позитивних ефектів негативні наслідки, такі як погіршення екологічної ситуації, посилення поляризації в аспекті отримуваних доходів, ін.

В контексті дослідження економічного розвитку та економічного зростання доцільно уточнити зміст категорії «якість економічного зростання», поява якої пов'язана із зміщенням фокусу наукових досліджень із кількісних характеристик економічного зростання на якісні. Виникнення даного поняття пов'язано з вичерпанням можливостей екстенсивного зростання та переходом економік розвинених країн зі стадії виробництва товарів масового споживання до «пошуку більш високої якості життя» [8], що супроводжувалося поступовим розвитком серійного виробництва, впровадженням гнучких виробничих систем з більш високим рівнем адаптації до швидких змін потреб споживачів. Поняття якості економічного зростання набувало різних змістовних відтінків по мірі розвитку теорій економічного розвитку та зростання. Так, в межах концепції, орієнтованої на кількісні параметри розвитку (класичні концепції економічного зростання) розвивається структурний підхід до визначення якості економічного зростання, що базується на оптимальності структурних характеристик, таких як темпи та пропорції між галузями та компонентами випуску (споживанням, накопиченням, експортом, ін.). По мірі розвитку концепції технологічного розвитку структурний підхід трансформується у ресурсний, відповідно до якого якість економічного зростання визначається продуктивністю первинних ресурсів, а основним фокусом досліджень стають міжгалузеві взаємозв'язки у технологічних ланцюжках створення продукту та вартості. Поступова гуманізація економічних процесів набуває впливу і на особливості дослідження розвитку та економічного зростання, в яких посилюється соціальна складова. В межах концепції людського розвитку формується соціальний підхід до визначення якості економічного зростання, що визначається у категоріях якості життя людини. Однією із сучасних модифікацій соціально-орієнтованого напрямку

дослідження якості економічного зростання є концепція «економічного щастя». Паралельно із концепцією людського розвитку розвивається концепція стійкості розвитку, де якість економічного зростання розглядається крізь призму екологічних аспектів діяльності усіх економічних суб'єктів. На сучасному етапі домінуючою є концепція розумного, інклюзивного та стійкого зростання, яка представляє собою певний симбіоз попередніх концепцій економічного розвитку. Особливістю нової концепції, що сформована у 2010 р. у третьому варіанті проекту Лісабонської стратегії ЄС-2020, є те, що зростання визначається не як самоціль, а як засіб, на основі якого забезпечується зайнятість, освіта, зниження бідності та можливості для розвитку творчого потенціалу людини. У такій змістовній інтерпретації якість економічного зростання розглядається з точки зору *здатності* забезпечувати підвищення якості життя людей на основі більш високого рівня ефективності використання факторів виробництва та прогресивних структурних трансформацій економіки країни та регіонів. Характеризуючи якість економічного зростання науковці наголошують на тому, що ця категорія втілює його якісні аспекти, що, фактично, ототожнює категорії «розвиток» та «зростання».

В теорії економіки підприємства поняття «якість економічного зростання» не конкретизується та використовується контекстуально, в основному коли мова йде про фактори і детермінанти забезпечення зростання та визначення відповідних його видів (інтенсивне та екстенсивне; агресивне, сфокусоване, збалансоване, стійке; інтегроване, диверсифіковане, концентроване; ін.). У наукових джерелах досить популярним напрямком дослідження якості зростання компаній є фінансовий, де науковці та практики розглядають проблематику фінансового моделювання стійкості зростання (*SGR, Sustainable Growth Rate*) на основі побудови кількісних багатфакторних моделей та фінансових матриць якості зростання, які дозволяють ідентифікувати вид зростання в залежності від ключових характеристик його дослідження. У теорії стратегії підприємства види зростання з урахуванням специфічності якісних характеристик, що його визначають, виступають основою групування еталонних стратегій (стратегії інтегрованого, концентрованого і диверсифікованого зростання). Тобто, як і у макроекономічній теорії, відбувається стирання змістовних меж між розвитком та зростанням.

**Висновки.** На основі узагальнення результатів змістовного аналізу взаємопов'язаних категорій, що визначають економічне зростання, сформулюємо основні положення, які є базовими з точки зору інтерпретації сутності досліджуваного поняття. Сутність

економічного зростання будемо визначати, як *позитивну динаміку кількісних змін економічних результатів, що забезпечуються у ході розвитку підприємства*. Основними відмінностями пропонованого визначення від традиційних, є конкретизація таких характеристик, на основі яких відбувається чітке позиціонування економічного зростання у змістовній конструкції взаємопов'язаних категорій розвитку та зростання:

- економічне зростання – це *позитивна динаміка кількісних змін економічних результатів діяльності підприємства*. Тобто з точки зору визначення економічних результатів мова йде лише про *кількісні* наслідки діяльності підприємства (лінгвістичний підхід до визначення економічних результатів передбачає кількісні та якісні зміни наслідків діяльності підприємства) та їх *позитивні зміни* (системно-синергетичний підхід передбачає зміни (якісні та кількісні));

- інтерпретація сутності економічного зростання підприємства в категоріях економічних результатів змістовно розширює критеріальну базу його визначення, не обмежуючись лише кількісними змінами обсягів виробництва і продажу продукції та факторів виробництва. Такі критерії доцільно визначати в залежності від актуальної цільової моделі розвитку підприємства;

- щодо цільових аспектів, то економічне зростання не є самоціллю та кінцевою метою розвитку підприємства. Цільова спрямованість економічного зростання виражається через економічні результати, які, в свою чергу, є формалізацією намірів, бажань, очікувань та наслідками реалізації цілей розвитку підприємства. Підпорядкованість цілям розвитку зовсім не означає другорядності у дослідженні економічного зростання. Мова йде про те, що економічне зростання не є «самостійним ізольованим процесом, а відбувається одночасно із якісними змінами системи» [9, с. 16]. Тобто, відображаючи зовнішні ознаки розвитку, економічне зростання «демонструє ознаки розвитку» підприємства [9, с. 17]. Щодо безпосереднього визначення цілей економічного зростання, та за словами науковців, це є методологічно складним питанням [10-11]. За словами Т. Гранді «Якщо у вас немає чітко сформульованих цілей зростання, ні стратегії зростання, вашу компанію може вразити вірус самозаспокоєності, і тоді крива її ефективності піде вниз» [12, с. 9]. Відповідно, цілі економічного зростання мають бути внутрішньо вбудованими у цільову модель розвитку підприємства, залишаючись при цьому самостійною дослідницькою цінністю. У такій змістовній підпорядкованості цілі економічного зростання виступають формалізованою характеристикою способів забезпечення досягнення цілей розвитку підприємства;

— у традиційних визначеннях економічного зростання йдеться про збільшення масштабів підприємства, що характеризується обсягами виробництва та реалізації продукції (послуг) і ресурсною базою. Авторське визначення економічного зростання враховує таку його характеристику, при цьому не кожне розширення масштабів підприємства можна ідентифікувати як економічне зростання. Так, якщо зростання вартісних обсягів продажу продукції (послуг) відбулося внаслідок зростання ринкових цін, або збільшення балансової вартості активів є результатом їх дооцінки, або за рахунок залучення додаткових ресурсів, то за таких умов мова йде не про економічне зростання, а про збільшення (зростання) економічних результатів, що не є тотожними поняттями. Про економічне зростання підприємства йдеться у тому випадку, коли позитивна динаміка кількісних змін економічних результатів забезпечується у ході розвитку підприємства.

### **Література**

1. Тонких А.С., Остальцев А.С., Остальцев И.С. Моделирование экономического роста предприятия: предпосылки разработки альтернативных моделей. *Управление экономическими системами*. 2012. № 9 (45). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/modelirovanie-ekonomicheskogo-rosta-predpriyatiya-predposylki-razrabotki-alternativnyh-modeley> (дата звернення: 27.04.2022).
2. Кемпбелл Р.М., Брю С.Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. Львів: Просвіта, 1997. Ч. 1: Макроекономіка. 671 с.
3. Турчинова Ю.С. Оцінювання та забезпечення досягнення економічних результатів діяльності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Київ: КНЕУ, 2018. 20 с.
4. Ємельянов О.Ю. Інструментарій та моделі оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств : дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Львів: 2019. 515 с.
5. Касьянова Н.В. Управління розвитком підприємства на основі кумулятивного підходу: концепція, моделі та методи: моногр. Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2011. 374 с.
6. Дерев'янко О.Г. Оцінювання економічного зростання підприємств за критерієм капіталізації. *Вісник ХНТУСГ: економічні науки*. 2019. Вип. 206. С. 136-146.
7. Дерманов Д.В. Экономическая система: рост или развитие? *Вестник С.-Петербург. ун-та. Сер. Менеджмент*. 2013. Вып. 2. С. 81-97.
8. Rostow W. Politics and the Stages of Growth. 1971. 410 p.
9. Дерманов В. Экономический рост или экономическое развитие: в поисках новой парадигмы. *Электронный журнал ССРН*. 2013. Март.

URL: [https://www.researchgate.net/publication/256051700\\_Ekonomiceskij\\_rost\\_ili\\_ekonomiceskoe\\_razvitie\\_v\\_poiskah\\_novoj\\_paradigmy\\_Economic\\_Growth\\_or\\_Economic\\_Development\\_In\\_Search\\_of\\_New\\_a\\_Paradigm](https://www.researchgate.net/publication/256051700_Ekonomiceskij_rost_ili_ekonomiceskoe_razvitie_v_poiskah_novoj_paradigmy_Economic_Growth_or_Economic_Development_In_Search_of_New_a_Paradigm) (дата звернення: 26.01.2022).

10. Кузьмин С. С. Корпоративный рост: модели и методы: монография. Москва: НИЦ Инфра-М, 2012. 184 с.

11. Широкова Г.В., Меркурьева И.С., Серова О.Ю. Особенности формирования жизненных циклов российских компаний (эмпирический анализ). *Российский журнал менеджмента*. 2006. №4(3). С. 3-26.

12. Гранди Т. Рост бизнеса. Как создать стратегию, обеспечивающую сбалансированный рост и развитие компании. Москва: Эксмо, 2007. 288 с.

## References

1. Tonkih A.S., Ostal'cev A.S., Ostal'cev I.S. (2012) Modelirovanie ekonomicheskogo rosta predpriyatiya: predposylki razrabotki al'ternativnyh modelej [Modeling the economic growth of an enterprise: prerequisites for the development of alternative models] *Upravlenie ekonomicheskimi sistemami*, № 9 (45), URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/modelirovanie-ekonomicheskogo-rosta-predpriyatiya-predposylki-razrabotki-alternativnyh-modelej> (data zvernennya: 27.04.2022) [in Russian].

2. Kempbell R.M., Briu S.L. (1997) Analitychna ekonomii: pryntsyipy, problemy i polityka [Analytical economics: principles, problems and policies]. Lviv: Prosvita, Ch. 1: Makroekonomika. 671 s [in Ukrainian].

3. Turchynova Yu.S. (2018) Otsiniuvannia ta zabezpechennia dosiahnennia ekonomichnykh rezul'tativ diialnosti pidpriemstva [Evaluation and ensuring the achievement of economic results of the enterprise]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.04. Kyiv: KNEU, 20 s [in Ukrainian].

4. Iemelianov O.Iu. (2019) Instrumentarii ta modeli otsiniuvannia potentsialu ekonomichnoho rozvytku pidpriemstv [Tools and models for assessing the potential of economic development of enterprises] : dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.04. Lviv. Lvivska politekhnika [in Ukrainian].

5. Kasianova N.V. (2011) Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva na osnovi kumulyativnoho pidkhodu: kontseptsii, modeli ta metody [Enterprise development management based on a cumulative approach: concept, models and methods]: monohr. Donetsk: SPD Kupriianov V.S. 374 s [in Ukrainian].

6. Derevianko O.H. (2019) Otsiniuvannia ekonomichnoho zrostantia pidpriemstv za kryteriem kapitalizatsii. *Visnyk KhNTUSH: ekonomichni nauky*. Vyp. 206. S. 136-146 [in Ukrainian].

7. Dermanov D.V. (2013) Ekonomicheskaya sistema: rost ili razvitie? [Economic system: growth or development?]. *Vestnik S.-Peterb. un-ta. Ser. Menedzhment*. Vyp. 2. S. 81-97 [in Russian].

8. Rostow W. (1971) Politics and the Stages of Growth. 410 p [in English].

9. Dermanov V. Ekonomicheskij rost ili ekonomicheskoe razvitie: v poiskah novoj paradigmy [Economic growth or economic development: in search of a new

paradigm]. *Elektronnyj zhurnal SSRN*. 2013. URL: [https://www.researchgate.net/publication/256051700\\_Ekonomiceskij\\_rost\\_ili\\_ekonomiceskoe\\_razvitie\\_v\\_poi\\_skah\\_novoj\\_paradigmy\\_Economic\\_Growth\\_or\\_Economic\\_Development\\_'In\\_S\\_earch\\_of\\_New\\_a\\_Paradigm'](https://www.researchgate.net/publication/256051700_Ekonomiceskij_rost_ili_ekonomiceskoe_razvitie_v_poi_skah_novoj_paradigmy_Economic_Growth_or_Economic_Development_'In_S_earch_of_New_a_Paradigm') (data zvernennya: 26.01.2022).

10. Kuz'min S.S. (2012) *Korporativnyj rost: modeli i metody: monografiya [Corporate Growth: Models and Methods]*. Moskva: NIC Infra-M, 184 s [in Russian].

11. SHirokova G.V., Merkur'eva I.S., Serova O.YU. (2006) *Osobennosti formirovaniya zhiznennykh ciklov rossijskikh kompanij (empiricheskij analiz) [Features of the formation of the life cycles of Russian companies (empirical analysis)]*. *Rossijskij zhurnal menedzhmenta*. №4(3). S. 3-26 [in Russian].

12. Grandi T. (2007) *Rost biznesa. Kak sozdat' strategiyu, obespechi-vayushchuyu sbalansirovannyj rost i razvitie kompanii [Business growth. How to create a strategy that ensures balanced growth and development of the company]*. Moskva: Eksmo, 288 s [in Russian].

*Стаття надійшла до редакції 28.03.2022 р*

УДК 334.7

JEL Classification G34

DOI 10.33111/EE.2022.48.RybakM

**M. Rybak**

*postgraduate,*

*Polissia National University*

**M.O. Рубак**

*аспірант,*

*Поліський національний університет*

ORCHID: <https://orcid.org/0000-0002-3453-1059>

## ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**АНОТАЦІЯ.** В статті здійснено дослідження теоретичних аспектів формування механізму реалізації підприємницької діяльності та його складових – економічної, організаційної, соціальної, а також окреслено особливості їх спільної реалізації. Визначено, що підприємництво є складною організованою системою, визначальними аспектами якої виступають перетворювальна, пізнавальна та ціннісно-орієнтаційна діяльність. Аналіз сутнісних сторін підприємництва у системі суб'єктно-об'єктних відносин дозволяє ідентифікувати підприємництво як особливий вид економічної діяльності. Визначено, що ефективна підприємницька діяльність неможлива без узгодженої дії всіх трьох компонентів механізму реалізації підприємництва.

**КЛЮЧОВІ СЛОВА:** підприємництво, підприємницька діяльність, механізм реалізації підприємницької діяльності, інновації, сутнісні аспекти.